

ACKERMANNÉ KELŐ KAMILLA – LABÁTH FERENCNÉ

EGYETEMI HALLGATÓK LÁTOGATÁSA A KECSKEMÉTI BIZTOS KEZDET GYEREKHÁZBAN

2022 őszén, a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógusképző Karán elindítottunk egy szabadon választható kurzust, amelynek célja a társadalom leghátrányosabb helyzetű rétegeinek megismerése, a gyermekkorról vallott nézeteik, gyermeknevelési szokásaik tanulmányozása, valamint a szülői edukációs lehetőségek és tapasztalatok összegzése. A programban a kecskeméti Biztos Kezdet Gyerekházzal alakítottunk ki szakmai kapcsolatot. A tervek szerint minden félévben egyszer találkoznak hallgatónk a gyerekház munkatársaival, a gyerekház mentorával, valamint a szolgáltatást igénybe vevő szülővel. Az első látogatást nagy érdeklődés övezte. Négy szakról (tanító, óvodapedagógus, kisgyermeknevelő, hittanoktató), négy évfolyamról érkeztek hallgatók a programra. Jelen írásban a hallgatói visszajelzések alapján bemutatjuk, miként vélekednek a fiatalok a hátrányos helyzetről, a mélyszegénységben élők lehetőségeiről, a gyermekvállalás kérdéseiről, a rossz szocio-ökonomiai helyzet hosszú távú hatásairól, valamint a kompenzációs lehetőségekről. A Biztos Kezdet Program filozófiájának, alapelveinek bemutatására, a hazai adaptációs folyamatra, valamint a törvényi háttérre jelen írás nem kíván kitérni.

Az alábbiakban a strukturált kérdések és válaszok olvashatóak.

MIT JELENT A BIZTOS KEZDET EGY CIGÁNY CSALÁDBA SZÜLETŐ GYERMEK SZÁMÁRA?

Az első látogatás után hallgatónk 18 olyan alapvető tényezőt soroltak fel, melyek a hátrányos szocio-ökonomiai státuszt ellensúlyoznak. Elsősorban a dolgozó szülő mint minta jelent meg a válaszokban. A gyermekszegénység legfőbb oka a szülői munkanélküliség, valamint a jövedelmekkel való nem megfelelő gazdálkodás. A dolgozó szülő társadalmi beilleszkedése sikeresebb, melynek feltétele a minél magasabb iskolai végzettség. A biztos kezdet alapja a kiegyensúlyozott anyagi háttér és a megfelelő lakáshatási viszonyok. Fiataljaink meglepve hallgatták, hogy milyen körülmények között élnek azok a családok, akiknek gyermekeit a Gyerekház felkarolja (folyóvíz és illemhely hiánya, egy helyiségben több generáció együttélése, élvezeti szerek fogyasztása, büntetett előéletű szülők). A biztos kezdetet jelenti hallgatónk számára a szerető családi háttér is, valamint a lelki szükségletek kielégítése. Ide sorolható a családon belüli békesség és harmónia, a rend, mely egyrészt a fizikai környezetre vonatkozik, ugyanakkor a lelki egyensúly megteremtésére is törekszik, a példamutató viselkedéskultúra, az ingergazdag családi környezet és a testi szükségletek kielégítése. Mindez abban az esetben tekintő megvalósíthatónak, ha a családot olyan támogató társadalmi környezet veszi körül, amely biztosítja egyrészt az edukációs (például életvezetési tanácsadás, egészséges életmódra nevelés, táplálkozási tanácsok), másrészt az anyagi segítségnyújtást. Hallgatónk kiemelt szerepet szánának a terhesség előtti és alatti anyai felvilágosításra a tényleges szülői feladatok oktatása tekintetében. Álljon itt két példa a válaszokból: „Véleményem szerint ma az jelenti egy cigány családba születő gyermek biztos kezdetét, hogy ha van számára jó példa. Ha azt látja, hogy a szülei minden nap elmennek dolgozni és próbálják megteremteni a család számára szükséges anyagi hátteret. Ha már egészen kicsi kortól azt tanítják neki, hogy a kicsit is meg kell becsülni és hogy a tanulás elengedhetetlen a jóléthez”.

„A biztos kezdet számomra több tényezőtől áll. Tapasztalhatjuk, hogy cigány családok elsősorban az anyagi háttér és az iskolai végzettség terén vannak hátrányban, azonban a szükséges ismeretek (terhesség alatti életmód, egészséges csecsemő táplálása és gondozása) is hiányoznak és sokszor a gyermekek felneveléséhez elengedhetetlen tárgyi feltételek is hiányosak. Tanítani kell az édesanyákat és példát mutatni a helyes értékrend és gyakorlati életvezetési tanácsok elsajátítására, mely sarkallja őket egy rendezettebb környezet megteremtésére és a kisgyermek helyes nevelésére. Kis lépésekben igen nagy eredményeket lehet elérni, melyek meghatározók lesznek a családok életében. Minta- és példaadással hangsúlyozni kell a megfelelő higiéniai szokások, a tisztaság és a változatos étkezés fontosságát is. A szülők foglalkoztatása alapvető kérdés, hiszen a gyermek ezáltal megtanulja szüleitől a munkából származó pénz megbecsülését.”

Összességében elmondható, hogy egyetemi hallgatónk az anyagi biztonság mellett a rendezett, szerető családi környezetben történő, tudatos nevelést tekintik a korai fejlődés zálogának. Mindezeket társadalmi támogatással, prevenció programokkal és anyagi segítségnyújtással érhetjük el.

LÁTOGATÁSA ELŐTT MILYEN ISMERETEI VOLTAK A CIGÁNY ETNIKUMMAL KAPCSOLATBAN?

Habár a roma/cigány népesség hazánk legnagyobb lélekszámú etnikai csoportja, kevés valós ismerettel rendelkezünk történelmükről, szokásaikról, hagyományainkról. Mindenkinek van ilyen-olyan véleménye velük kapcsolatban. Hallgatónk között leginkább a perifériás helyzetük ismert, a magas munkanélküliségi arány, a mélyszegénység, az alacsony iskolázottság és a korai családalapítás. Többen az erősödő társadalmi szegregáció oldaláról közelítették meg a kérdést, kiemelve a negatív sztereotípiák jelenlétét, a cigány és nem cigány lakosság között fennálló feszültséget. Néhány válaszoló megemlítette a cigány kultúra elemei közül a zenei, táncos, nyelvi, mesterségbeli hagyományokat, a sajátos hitvilágot és a családi összetartást.

| Kép: <https://keol.hu>

„Tudtam, hogy sajnos a diszkrimináció életük, mindennapjaik része. Egészen gyerekkoromtól kezdve sok negatív, megbélyegző előítéletet hallottam a felnőttektől a cigányokkal kapcsolatban, például azt, hogy agresszívak, lopnak, csak a segélyért szünek, és félni kell tőlük. Szerencsére a családomban nem ezeket a nézeteket vallották, és nem az előítéletekre támaszkodtak, hanem a tapasztalataikra. Most, az egyetemen romológián pedig mélyebben is tanulhatok a színes hagyományokról, babonáikról, a hagyományos cigány munkákról, az irodalmukról és arról, hogyan is élnek.”

„Több mindent tudtam, tudok a cigányokról és kultúrájukról, de ezek leginkább tisztázatlanok, legalábbis a fejemben. Nincs sok esélyem arra, hogy erről őszintén beszélgessek egy roma származású emberrel, mert a mindennapokban nem nyitunk egymás felé. Például: Indiából származnak, Mária Terézia uralkodásáig (a 18. századi letelepítésig) vándorló - fosztogató életet éltek országról országra. Kereskedelemmel, állattartással, kétkezi munkával keresték meg kenyerüket. Három nagy cigány csoportot ismerek: oláh, beás és muzsikus cigányok. A cigány zászló kék és zöld színű (vízszintes helyzetben helyezkednek el; felül kék, alatta zöld), rajta egy piros kerék látható, az életkerék. A gyász alatt virrasztást tartanak, hamar szünek és házasodnak, család- és gyermekszeretők. Egymásért kiállnak (szolidaritás egymás iránt), van saját nyelvük (bár nem beszélnek mindannyian; a magyarországi cigányoknak magyar az anyanyelvük), igen mély a hitük, egyedi életmóddal és kultúrával rendelkeznek, amely általában egész életüket végigkíséri.”

AZ ÉDESANYÁK EDUKÁCIÓJÁNAK LEGNEHEZEZEBB PONTJAI

Látogatásunk során azt tapasztaltuk, hogy a periférikus helyzetből kitörés egy lehetséges módja, az – elsősorban az édesanyákat célzó – edukáció, melyre a Biztos Kezdet Gyerekházban láthattunk példát. Hallgatóink többsége a látogatás előtt tisztában volt azzal, hogy a Gyerekházba érkező édesanyák az élet minden területén mentorálásra szorulnak, a látottak alapján azonban átértékelődött a segítségadás fogalma. A Gyerekház munkatársai kiemelték, hogy tapasztalataik alapján a roma/cigány népesség társadalmi beilleszkedésének gátja bizonyos személyes és szociális kompetenciák hiánya, ide sorolható az alacsony önértékelés, a hivatali ügyintézés nehézségei, ezekben az önállóság hiánya, valamint az alacsony iskolázottság. A gyermeknevelésben hiányoznak a saját korai éveikre visszanyúló pozitív tapasztalatok, a minták (mesék, mondókák, együtt játszás). A fiatal, iskolázatlan anyák nem tudják segíteni gyermeküket az intézményi iskolai feladatok ellátásában, mindezeket terhelik a családi háttér és hagyományok, melyek sokszor visszatartó erőként működnek. Néhány, a hallgatói válaszokból: „Két véglet van, egyrészt akik nem mernek segítséget kérni, nem mernek szembenézni a helyzetükkel, a másik, akik nem értékelik kellőképpen, amit kapnak.”

„A látogatás során megtudtam, hogy azért nehéz nekik a mai társadalmi elvárásoknak megfelelően nevelni a gyermekeket, mert saját hozott mintájukból indulnak ki. Nem éltek át azt, hogy az édesanyjuk leült velük játszani és közben dicsérte őket. A szegény családok nem tudnak elegendő helyet biztosítani a csecsemő számára az egészséges mozgásfejlődéséhez vagy akár a játékhoz. Sok édesanya nem tudja megtanítani az alapvető normáknak, higiéniés szokásokat hiszen ő maga sem tanulta meg. Vannak olyan témák is, amit csak kellő érzékenységgel, tapintattal lehet az édesanyák elé tárni: ilyen lehet például az állásinterjúra való felkészítés, vagy a rendezett, ápoltság megjelenés. Fontos éreztetni velük, hogy képesek mind-

erre, a tanulásra és arra, hogy jobb életet teremtsenek maguknak. A szakemberek hozzásegítették az anyákat a pozitív mintákhoz és az önneveléshez, amit az otthoni legközelebb is tudnak használni.”

„Az édesanyák edukációjának legnehezebb pontja véleményem szerint az, hogy nem hiszik el magukról, hogy ők is képesek egy adott tevékenységet elvégezni, illetve ügyet megoldani vagy a gyermeküket tisztességesen felnevelni. Ez legtöbbször abból adódik, hogy ezt a mintát látták saját édesanyjuknál és ez így sajnos generációról generációra öröklődik.”

„A beszámolókat során arra az álláspontra jutottam, hogy az édesanyák edukációja nehéz. Nem egyszerű felhagyniuk azokkal a gyökerekkel, szokásrendszerekkel, amelyekbe bele nőttek. A példákat hallva viszont arra lehet következtetni, hogy nyitottak a változás felé. Ez az út biztosan nagyon hosszú, de az egyéni életvezetés könnyebbé tétele céljából végig kell járni.”

A GYEREKHÁZBAN HALLOTTAK KÖZÜL MI VOLT AZ ÖN SZÁMÁRA A LEGMEGLEPŐBB?

Kijelenthető, hogy a látogatáson részt vevő hallgatók közül korábban senki sem találkozott a roma / cigány lakosság valós problémáival. Nehezen feldolgozható számukra a mélyszegénység fogalma, a lakáskörülmények (egy főre jutó négyzetméter-arány, vezetékes víz hiánya), valamint a megismert kenyérkereseti formák. Betekintést kaphattak abba is, hogy társadalmi beavatkozás nélkül milyen jövő vár a cigány kisgyermekre. Pozitív példaként áll előttük a Gyermekház munkatársainak segítő szándéka, valamint az édesanyák változni akarása.

„Számomra a legmeglepőbb az volt, hogy a 21. században mennyi ember él úgy, hogy nem tud írni, olvasni, ügyeket intézni.” „Egy kisfiú története, aki a Gyermekházban látott először folyóvizet és angol wc-t.” „Sejtettem, milyen körülmények között élhetnek a családok, de mégse tudtam elképzelni és elhinni. Meglepő volt számomra, hogy milyen házakban nevelkednek fel a gyerekek, milyen módszerekkel keresnek pénzt a szülők.” „A legmeglepőbb talán az volt, hogy eddig nem ismertem a kultúrájukat, életmódjukat, külső szemlélőként voltak rideg benyomások, azonban, hogy kisebb betekintést nyerhettem a világukba, számomra értetlen helyzeteket (pl. megnyilvánulásaik, heveségük) tisztábban láthatom.”

„Az anyukák együttműködése és fejlődni akarása. Az ott dolgozók pozitív hatása az édesanyákra, amik sorsfordítóak is lehetnek.” „A legmeglepőbb az elhangzottak alapján az, hogy mennyire ragaszkodnak a Gyermekház dolgozói és az oda járó családok egymáshoz.”

VÁLTOZOTT-E A VÉLEMÉNYE A LÁTOGATÁS UTÁN A CIGÁNYOK TÁRSADALMI ADAPTÁCIÓJÁVAL KAPCSOLATBAN?

A hallgatók 84%-a határozott pozitív irányú változást jelzett vissza a látogatás során tapasztaltak alapján. Két hallgató válaszolta azt, hogy számára több idő, találkozási lehetőség szükséges a korábbi sztereotípiák lebontásához. Hallgatóink felismerték, hogy a társadalmi integrációhoz a többségi társadalom minden szintjének segítenie kell (kormányzati, egyházi, civil szerveződéseknek). Közelebb kerültünk a roma/cigány népréteg viselkedéskultúrájának megértéséhez.

„A megítélésem változott is, meg nem is. Sajnos a cigányokkal kapcsolatos sztereotípiák engem is elértek, de abban segített a látogatás, hogy rávilágítson, hogy nem minden cigányra igazak. Ahogyan a kedvenc cigányzenekarom (Parno Graszt) mondta az egyik interjúban, ha a színpadon állnak, úgy érzik, a nem cigány emberek is elfogadják őket, azonban, ha nem a zenekarral vannak (akár boltban, buszmegállóban), akkor a »tipikus cigány« kategóriába sorolják őket az emberek (a boltban az örök figyelik, lopnak-e). Ez alapján azt gondolom, valóban erős a diszkrimináció velük szemben, de ha egyedül sétálok az utcákon és szembe jönnek velem, még mindig bennem van a félelem, hogy sértő megjegyzéseket mondanak rám. Úgy gondolom, ahhoz, hogy a többségnek megváltozzon a véleménye a cigányokról, több ilyen látogatás kellene részt venni, hogy láthassunk minél több cigányt, akikre nem igazak a sztereotípiák.”

„Megtudtam a látogatás alkalmával, hogy cigánynak lenni nem könnyű, félnek a társadalmi elutasítástól, megbélyegzéstől. Még több empátiát ébresztett bennem, amit a gyermekház munkatársaitól tanultam. A cigány emberek életével szembeni nyitottságra és megértésre ösztönzött a látogatás.” „A Gyermekházban hallott történetek még jobban felnyitották a szememet, hogy milyen fontos elfogadónak és segítőkésznek lenni. Törekednünk kell arra, hogy még több tudást, ismereteket és segítséget nyújtsunk. Támogatnunk kell őket, hogy ne érezzék magukat a társadalom peremén, hiszen ők is felebarátaink. Az Újszövetségben ezt olvashatjuk: »Szeresd felebarátodat, mint önmagadat« (Mt, 22,39). Mindenki felebarátunk, aki segítségre szorul.”

ÖSSZEZGÉS

A roma/cigány lakosság felemelkedésének útja az iskolázáson keresztül vezet. A Biztos Kezdet Gyermekházban tett látogatásunkkal célunk az volt, hogy formáljuk leendő pedagógusaink nézeteit, segítsük a megértést, bevezessük őket az elfogadás és segítségnyújtás releváns formáiba. Az oktatási-nevelési szegregáció csökkenését reméljük a cigány gyermekek szociokulturális környezetének megismertetésével, mely segítheti az intézményi és családi együttműködést, a sikeres óvodai és iskolai beilleszkedést, hosszú távon a sikeres társadalmi integrációt. Terveink szerint az együttműködés folytatódik a mindennapi életkörülményekbe történő betekintéssel, az anyák edukációs formáinak megismerésével, a korai fejlesztési lehetőségek, valamint a szakmaközi együttműködő szervezetek bemutatásával.